

Analysis of the effects of public participation and urban development (case study : Baneh city)

Mahmood Hooshyar ¹ , Alaeddin Rotabi ²

1. Department of Geography, Payame Noor University, Tehran, Iran

2. MAs degree in geography and urban planning, Teacher.

Received Date: 10 April 2024 Accepted Date: 13 May 2024

Extended Abstract

1. Introduction:

Presence in social environments and participation of citizens in cities is one of the main factors of achieving social growth in cities and ultimately achieving sustainable urban development. Today, policy makers and city managers consider attracting the maximum participation of people as one of the strategies of good urban management. Despite all the efforts made in Iran, until now the process of participation as a public culture has not had a proper place in the thoughts and actions of citizens. Considering the importance and role of participation in urban development in this research with the aim of investigating the relationship between the two mentioned indicators, in order to explain and evaluate the two indicators of participation and urban development from the perspective of citizens in Baneh city and to investigate the relationship between participation and physical, socio-cultural development And it has been economical. Descriptive-analytical research method using field observation tool and citizens' opinion questionnaire has been collected and researched in spss software environment with various descriptive and inferential tests including Pearson's correlation test. Inaccurate results have shown that citizens' assessment of the two indicators of participation and urban development is not at an acceptable level. Also, the correlation results of the two mentioned indicators showed that there is a significant relationship at the 95% level between the two indicators of public participation and urban development in all sub-indices related to development in Baneh city.

2.Methods and Material: This research is applied in terms of purpose and descriptive in terms of type. The statistical population of the research includes the residents of Baneh city with a population of about 120 thousand people, and by entering this number in the Cochran formula, 384 people were selected as the sample size and the questionnaire was distributed among them. In order to measure the validity of the questionnaire, from the interview and asking the opinions of supervisors, advisors and experts on the plans of the study area and similar to the subject under study and applying their possible amendments were used. Cronbach's alpha method was used to measure the reliability of the questionnaire. The value of Cronbach's alpha was 0.741 and it can be concluded that the research questionnaire has good reliability. To analyze the data, Pearson's correlation coefficient was used in SPSS software.

Correspong Author: Email: hooshyar.ahmad@yahoo.com

Cite this article: Hooshyar, M., & Rotabi, A. (2024). Analysis of the effects of public participation and urban development case study : Baneh city. Journal of Sustainable Urban & Regional Development Studies (JSURDS), 5(1), 132-154.

3. Results and Discussion: The number of respondents is male (50.8) and female (48.2) and there are 0 (0) unanswered. Therefore, the number of male respondents is more than female respondents. The average of 33.47 indicates that the respondents are middle-aged. The youngest respondent was 18 and the oldest respondent was 80 years old. In order to investigate the state of public participation at the level of the citizens of Baneh city, in this part of the research, by examining previous research and the opinions of experts and Dear professors, 16 items were designed as suitable items to evaluate the people's participation in Baneh city in the form of a questionnaire and provided to the sample size of the research. And it does not have an acceptable status. In order to investigate urban development and its different dimensions, three main dimensions of urban development including physical, socio-cultural and economic dimensions have been investigated. In order to examine each of the development indicators in more detail, items for the aforementioned indicators were observed according to the review of previous sources and the opinions of experts that the evaluation of the citizens of the level of development in the investigated indicators is not at an acceptable level. The average satisfaction and evaluation of the residents of Baneh city on various indicators of urban development is at a very low level. So that the average physical development index is 1.6, the average socio-cultural development index is 1.9, and the average economic development index is 1.4, which is lower than the average level of citizen satisfaction. The results of the Pearson correlation test show that there is a significant correlation between the two research indicators and it can be said that the relationship between public participation and urban development in different physical, socio-cultural and

economic dimensions is significant at the 95% level.

4. Conclusion: With the aim of investigating the state of public participation at the level of the citizens of Baneh city, after reviewing previous research and the opinions of respected experts and professors, 16 items were selected as suitable items to evaluate public participation in Baneh city in the form of a questionnaire designed and available in the volume. The research sample was selected, and the results showed that the state of public participation is moderate to low in terms of citizens. And it does not have an acceptable status. Also, in order to investigate the various dimensions of urban development in Baneh, the main indicators of urban development including three physical, socio-cultural and economic indicators and 16 related sub-indices have been provided in the form of a questionnaire to the sample size of research at the level of the citizens of Baneh city. The results of citizens' assessment of the level of development in each of the development indicators are presented in the following tables. As can be seen in the results, the citizens' assessment of the level of development in the investigated indicators is not at an acceptable level. Pearson's correlation test has been used in order to investigate the relationship of the participation index and its effects in the urban development of Baneh. The results of the Pearson correlation test show that there is a significant correlation between the two research indicators and it can be said that the relationship between public participation and urban development in different physical, socio-cultural and economic dimensions is significant at the 95% level.

Keywords: Participation, development, urban development, baneh

تحلیل اثرات مشارکت مردمی و توسعه شهری بانه (مطالعه موردی شهر بانه)

محمود هوشیار^۱، علاالدین رطبی^۲

۱. گروه جغرافیا، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

۲. کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دبیر آموزش و پرورش

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۱/۲۲ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۲/۲۴

چکیده

زمینه و هدف: حضور در محیط‌های اجتماعی و مشارکت شهروندان در شهرها، یکی از عوامل اصلی دستیابی به رشد اجتماعی در شهرها و در نهایت رسیدن به توسعه پایدار شهری می‌باشد. امروزه سیاست‌گذاران و مدیران شهری، جذب حداکثری مشارکت مردم را یکی از استراتژی‌های مدیریت خوب شهری برمی‌شمرند. با وجود تمامی تلاش‌های انجام‌گرفته در ایران، تاکنون فرآیند مشارکت به عنوان یک فرهنگ عمومی در اندیشه و عمل شهروندان، دارای جایگاه مناسبی نبوده است. با توجه به اهمیت و نقش مشارکت در توسعه شهری در این تحقیق با هدف بررسی رابطه بین دو شاخص مذکور، در پی تبیین و ارزیابی دو شاخص مشارکت و توسعه شهری از دیدگاه شهروندان در شهر بانه و بررسی رابطه مشارکت و توسعه کالبدی، اجتماعی-فرهنگی و اقتصادی بوده است.

روش بررسی: روش تحقیق توصیفی-تحلیلی و با استفاده از ابزار مشاهده میدانی و پرسشنامه نظرات شهروندان گردآوری و در محیط نرم‌افزار SPSS با آزمون‌های مختلف توصیفی و استنباطی از جمله آزمون همبستگی پیرسون مورد تحقیق قرار گرفته است.

یافته‌ها و نتیجه‌گیری: نتایج تحقیق نشان داده است که ارزیابی شهروندان از دو شاخص مشارکت و توسعه شهری در سطح قابل قبولی نمی‌باشد. همچنین نتایج همبستگی دو شاخص مذکور نشان داد که رابطه معناداری در سطح ۹۵ درصد بین دو شاخص مشارکت مردمی و توسعه شهری در تمامی زیرشاخص‌های مربوط به توسعه در شهر بانه وجود دارد.

کلید واژه‌ها: مشارکت، توسعه، توسعه شهری، بانه

نویسنده مسئول: hooshyar.ahmad@yahoo.com

ارجاع به این مقاله: هوشیار، محمود، رطبی، علاالدین. (۱۴۰۳). تحلیل اثرات مشارکت مردمی و توسعه شهری بانه (مطالعه موردی شهر بانه)، فصلنامه مطالعات توسعه پایدار شهری و منطقه‌ای، ۵(۱)، ۱۳۲-۱۵۴.

مقدمه و بیان مسئله

امروزه مشارکت در اجتماع محلی عامل مهم و موثری در مدیریت شهری محسوب می‌شود که در کشور ما به علت وجود نظام برنامه‌ریزی متمرکز از بالا به پایین همواره مشارکت اجتماعی در حاشیه و یا به شکل صوری به اجرا در می‌آید. همین امر موجب شده است که حوزه عمومی (جز در مواردی) دچار ضعف باشد به بیان دیگر، دولت، اکثر حوزه‌ها را متعلق به خود دانسته و تصدی‌گری و اجرای ملزومات آن را بر عهده داشته است که این امر باعث مشارکت شهروندان به شکل صوری و حداکثر مشورتی می‌باشد و از سوی دیگر شهروندان نیز همواره دولت (به صورت عام) را مسئول و مجری بسیاری از وظایف و امور اجتماعی می‌دانند (پورا احمد، ۱۳۹۳، ص ۸۸). اگر باب مشارکت فعال بسته باشد و شهروند به شهرنشین تنزل پیدا کند، نه تنها شاهد رشد و تعالی شخصیت مردم، بسط و استخراج توانایی‌های افراد، تقویت هویت شهری و احساس تعلق به شهر، تقویت حس اعتماد و همکاری میان اهالی شهر و شهرداری‌ها نیستیم، بلکه دارای کمترین میزان کارکرد و بهره‌وری در نظام مدیریت شهری نیز خواهیم بود (قهرمان‌پور و همکاران، ۱۳۹۳: ۲۵).

اصل مشارکت و توسعه در برنامه‌ریزی همزمان با تکامل و اصلاح تفکر به مفهوم توسعه و مشارکت جایگاه ویژه و بیشتری یافته است. به صورت دیگر، تأکید بر اصول مشارکت و توسعه در برنامه‌ریزی از این رو است که توسعه و مشارکت عمومی بیش از همه بر انگیزه و یادگیری فراوان نیازمند است و در رشد و بهبود مداوم توانایی‌های درونی افراد به اوج می‌رسد بر همین اساس برنامه‌ریزی توسعه و رشد به طور جدی به دموکراسی شدن در اهداف و اصول و روشهای مربوطه خواهد بود. برنامه‌ریزی‌های بین‌المللی، وظایف و اهداف مشترک نهادها و سازمان‌هایی است که بر روی هم تأثیر گذارند و از طرف دیگر هر چه مشارکت همگانی مردمی و ارگانهای ذینفع از قبیل اصناف یا NGOها یا احزاب دیگری در ایجاد و توسعه برنامه‌ها افزونی یابد برنامه‌ریزی بیشتر معنای پیدا می‌کند. بر این اساس نظام برنامه‌ریزی رشد و توسعه باید به گونه‌ای اجرا شود که حجم بالایی از مشارکت عمومی را در کلیه سطوح را در بر داشته باشد. مشارکت عمومی مورد نظر تنها به دوره‌های برنامه‌ریزی و طراحی ارتباط پیدا نمی‌کند بلکه تماماً مراحل مطالعات، سیاست‌گذاری، تأمین منافع و منابع، اجرای تعهدات، نظارت بر اهداف و ارزشیابی برنامه‌ها را شامل می‌شود (مرکز تحقیقات ایران، ۱۳۸۸: ۲۰).

به منظور بهره‌گیری از پتانسیل‌ها و زمینه‌های مشارکتی موجود در شهرها لازم است که با یک برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری منطقی به ایجاد فضایی مساعد برای انجام کارهای مشارکتی پرداخت به گونه‌ای که رفتار و نگرش مردم به سمت و سوی وفاق و همکاری هر چه بیشتر بین خود و نهادهایی که مسئول برنامه‌ریزی برای آنها هستند سوق پیدا کرده و خود را در برابر آن چه که در شهرها انجام می‌شود مسئول دانسته و از کنار مشکلات و مسائل شهری به سادگی عبور نکنند. از این رو نگرش برنامه‌ریزان و خط‌مشی‌تدوین‌کنندگان برنامه‌ها باید معطوف به افزایش نقش مشارکت مردمی در فرآیند توسعه به ویژه در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی و سیاسی باشد (ازکیا، ۱۳۸۸، ص ۹).

مشارکت شهروندان در جامعه شهری حامل نتایج بس‌گرا نبها و متقابلی برای حکومت محلی و شهروندان خواهد بود. رویارویی با مسائل و مشکلاتی که ابرشهرهای جهان با آن دست به‌گریبان هستند مانند انفجار جمعیت، حاشیه‌نشینی و اسکان غیررسمی، نابسامانی وضعیت ترافیک، آلودگی محیط زیست، سیل مهاجران روستایی به شهر و مسائل بسیار دیگر که با تسریع فرآیند شهرنشینی، رشد سریع ارتباطات، اطلاعات و فن‌آوری، جهانی شدن اقتصاد و بازارهای کار و سرمایه و...، دائماً در حال گسترش و پیچیدگی بیشتر هستند، تنها با بهره‌گیری درست و بهینه از توان‌ها، استعدادها و ظرفیت‌های بالقوه و وسیع موجود در شهروندان و منابع شهری در حوزه‌های گوناگون و در قالب طرح‌ها و برنامه‌های مشارکتی قابل حل هستند. بر این اساس هدف از پژوهش حاضر تحلیل اثرات مشارکت مردمی و توسعه شهری بانه می‌باشد.

مبانی نظری

مشارکت مردمی

مشارکت مردمی مربوط به حق یک فرد یا گروهی از افراد برای مشارکت و تأثیرگذاری بر فرآیندهای ارزیابی و تصمیم‌گیری عمومی است. یعنی شهروندانی که در یک جامعه زندگی می‌کنند حق دارند در برنامه‌ریزی آینده آن مشارکت داشته

دوره ۵، شماره ۱، شماره پیاپی ۱۵، بهار ۱۴۰۳

باشند. به هر حال، این شهروندان هستند که با تأثیرات متعاقب تحولات جدید زندگی خواهند کرد، بنابراین مشارکت آنها در هر مرحله از پروژه از مفهوم تا توسعه بسیار مهم است. به طور گسترده‌ای پذیرفته شده و پذیرفته شده است که شهروندان در شکل دادن به آینده شهرها و شهرهای ما نیاز به اظهار نظر بیشتری دارند. این اکنون به عنوان شرط اساسی دموکراسی محلی در نظر گرفته می‌شود. مشارکت عمومی با دموکراسی مشارکتی مرتبط است. دموکراسی مشارکتی را می‌توان به عنوان فرآیند تصمیم‌گیری جمعی تعریف کرد که در آن دولت‌ها و شهروندان در کنار هم برای تسهیل ایجاد مشترک سیاست‌گذاری کار می‌کنند (حلمی و همکاران، ۲۰۱۷).

ایده مشارکت عمومی در برنامه ریزی شهری با ژان جک روسو در قرن هجدهم متولد شد. با این حال، اعمال و نهادینه شدن آن دو قرن دیگر طول کشید (ورومن، ۲۰۲۰). این مفهوم ابتدا در سطح ملی پذیرفته شد. با این حال، با بیانیه ریو در مورد محیط زیست و توسعه در سال ۱۹۹۲ که مشارکت را در سطح جهانی ترویج کرد، به بخشی از قانون اساسی سایر اسناد بین‌المللی مانند منشور لایپزیگ در مورد شهرهای اروپایی پایدار (منشور لایپزیگ ۲۰۰۷)، معاهده تبدیل شده است (بوهجی، ۲۰۲۰). لیسبون و منشور جدید لایپزیگ چارچوب زمانی که در آن مشارکت عمومی در برنامه‌ریزی کشورهای مورد تجزیه و تحلیل رسمی شد، یک دوره طولانی را در بر می‌گیرد و دارای رشته‌های تکاملی متفاوتی است. از دهه ۱۹۲۰، کانادا اولین نهادی بود که نهاد مشارکت در برنامه ریزی را معرفی کرد، که از آن زمان به طور قابل توجهی افزایش یافته است (هوج و گوردون، ۲۰۰۸).

مشارکت اجتماعی عبارت از مشارکت کم و بیش آشکار در حیات اقتصادی، گذران اوقات فراغت، فرهنگ، قبول مسئولیت‌های سیاسی، مدنی و اجتماعی خواهد بود و در این صورت، میزان مشارکت اغلب شکلی از قدرت را مشخص می‌دارد. مشارکت اجتماعی، مفهومی است که مخصوصاً در جامعه‌شناسی کارکردی و گرایش‌های موجود در آن مورد استفاده قرار گرفته است (R.K.Merton, 2005, p77).

توسعه شهری

توسعه شهر فرایندی است متأثر از عوامل اقتصادی، زیست محیطی، اجتماعی، سیاسی و جمعیتی که در طول تاریخ مراحل مختلفی را طی کرده است. (عزیزپور، ۱۳۹۵) ویژگی عصر ما شهرنشین شدن جمعیت، افزایش جمعیت شهرها و به تبع آن توسعه شهرهای کوچک و بزرگ است. شهرنشینی بیش از پنج هزار سال قدمت دارد. به سال ۱۹۰۰ میلادی از هر ۸ نفر یک نفر در مناطق شهری زندگی می‌کرده است (گیلبرت و گاکلر، ۲۰۱۰). با توسعه شهرها و مطرح شدن اصل توسعه پایدار، توجه به اصل پایداری هر چه بیشتر مورد سوال قرار می‌گیرد. مسایل و مشکلات موجود به ویژه در شهرها نشانگر عدم تحقق مشخصه‌های پایداری در آنهاست. جغرافیای شهری در این وضعیت ابعاد و قلمروهای تازه‌ای می‌یابد و با بررسی مسایل مهم شهرهای جهان سوم، عدالت اجتماعی، کیفیت دسترسی مردم شهرها به نیازهای اساسی، حوزه‌های اجتماعی و غیره (شکویی، ۱۳۷۳)، ضمن ارزیابی و تحلیل فضایی و اکولوژیکی از مشخصه‌های پایداری در مناطق و حوزه‌های شهری، سعی دارد کمک کند تا محیط زیست مناسبی برای ساکنان شهرها فراهم شود.

به علت تمرکز پیوسته رو به رشد جمعیت و فعالیت‌های اقتصادی در مراکز شهری، به ویژه در کشورهای کمتر توسعه یافته، پایداری توسعه شهری بیشتر مورد توجه قرار گرفته است. ولی علی‌رغم مرکزین شهرها در فرایند توسعه، مباحث پیرامون شهر و پاسداری تا حدود زیادی به صورت دو موضوع جدا از هم شکل گرفته‌اند. طرح رویکرد توسعه پایدار و مطرح شدن اهداف آن، در برنامه ریزی و توسعه شهری تضادهایی به وجود آمده است (پارسا و همکاران، ۱۳۹۶).

به عقیده (کمپبل) برنامه ریزان، تصمیماتی دشوار پیرامون وظایف خود در خصوص حفاظت از شهر سبز، ترویج شهر رشد از نظر اقتصادی و طرفداری از عدالت اجتماعی و شهر عدالت پیش رو دارند. او ادامه می‌دهد، تضاد میان اهداف توسعه پایدار نه تضادهای سطحی برخاسته از ترجیح‌های شخصی هستند، نه تضادهای صرفاً مفهومی میان اندیشه‌های تجریدی

منطق اکولوژیکی، اقتصادی و سیاسی، و نه مساله ای نابهنگام که به واسطه هم آمیزی آگاهی زیست محیطی و رکود اقتصادی به وجود آمده باشند. این تضادها ریشه در تاریخ برنامه ریزی دارند (سبزواری و همکاران، ۱۳۹۵).

الگوی توسعه شهرها در ادوار مختلف بسیار متفاوت بوده است و به طور کلی می توان آن را به سه دوره تقسیم کرد. نخست، سیستم توسعه شهری ماقبل صنعتی، که عموماً با شکل گیری شهرهای کوچک همراه است که سطوح خدمات رسانی در آن به خود شهر محدود می شود؛ دوم، رشد شهرها در دوره صنعتی، که در این دوره رشد شهرها غالباً به منابع محلی وابسته بودند و شهرها جمعیت بیش تری داشتند و توسعه شهری با جدایی گزینی های اجتماعی همراه بوده است (Shokoe, 2006: 75)؛ و سوم، سیستم های توسعه شهری در دوره فراصنعتی، که در این دوره رشد و توسعه شهری بر اساس سرعت، کارایی ارتباطات و رشد وسایل نقلیه موتوری قرار گرفت (سعیدی رضوانی و کاظمی، ۱۳۹۰: ۱۱۵).

در سال های اخیر، با ظهور انگاره های جدید در علوم مختلف سیاسی، اقتصادی و محیطی، رشد و توسعه شهرها به صورت هوشمند مورد توجه قرار گرفت که توسعه درونزا بخش اساسی توسعه هوشمند شهری است. جامعه و شهرهای مدرن بیش از پنج قرن پیش با تکیه بر زیرساخت های مدرن که نخستین محصولات ظهور سوژه مطلق مدرن در اروپای قرن ۱۵ به شمار می روند، شکل گرفته و توسعه یافته است. شبکه هایی که با تکیه بر رویکردهای شیء گرا و تک بعدی مدرن کلاسیک برنامه ریزی و مدیریت شده و می شوند (آل هاشمی و همکاران، ۱۳۹۵: ۶).

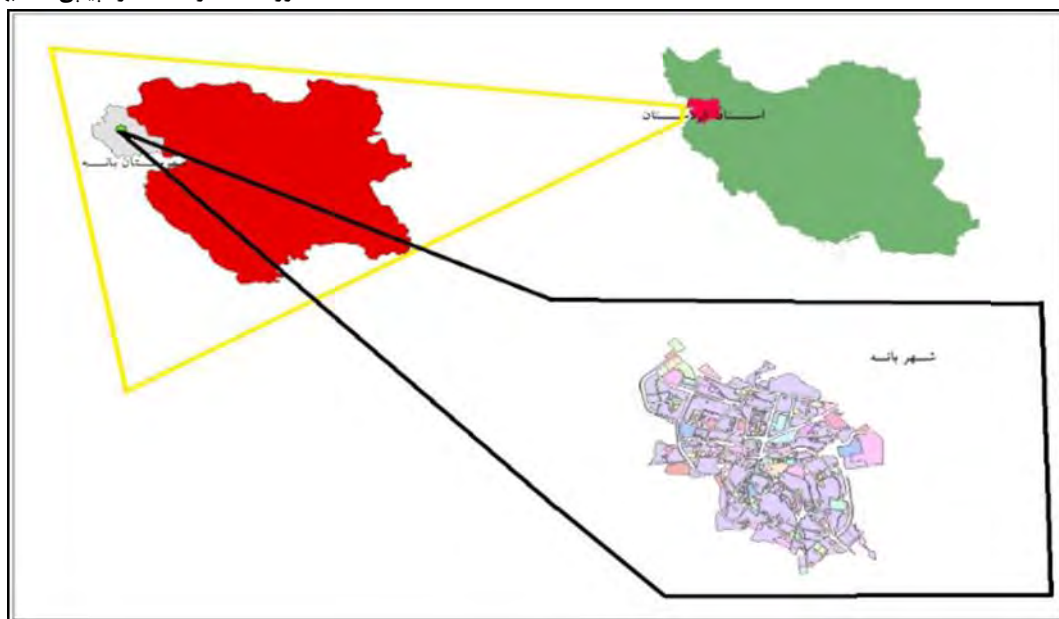
مشارکت مردمی و چالش های برنامه ریزی شهری

در حالی که مفهوم مشارکت عمومی در برنامه ریزی شهری به طور گسترده مورد تایید و بحث قرار می گیرد، واقعیت اغلب کمتر عملی می شود. برنامه ریزی یک فرآیند پیچیده است که توسط الزامات قانونی دقیق کنترل می شود، بنابراین شهروندان می توانند توسط اصطلاحات و زبان سخت روش های مشاوره عمومی غرق شوند. علاوه بر این، روش های سنتی اغلب باعث می شود که شهروندان مجبور شوند اسناد طولانی و پیچیده را که برایشان نا آشنا است بخوانند و همچنین می توانند بسیار وقت گیر باشند. این امر منجر به مشارکت فعالانه بخش کوچکی از شهروندان شده است (بایس و همکاران، ۲۰۱۸).

اهمیت مشارکت مردمی در برنامه ریزی شهری تا حدی جنبه مثبتی را نشان می دهد، اما پیامدهای منفی نیز دارد. اهمیت مثبت مشارکت عمومی در برنامه ریزی شهری در دو جنبه آشکار می شود: از یک سو، حکمرانی دموکراتیک کثرت گرای اجتماعی مقوله مهمی در نظریه حکمرانی عمومی است که مستلزم مشارکت فعال مردم در حکمرانی اجتماعی و مردم در برنامه ریزی شهری است. مشارکت نمود مهمی از ایده حکومت داری دموکراتیک کثرت گرایانه است. در حال حاضر، برخی از شهرهای دولتی محلی در چین نیز دارای کور سودگرای خاصی هستند که نمی توانند الگو و جهت ساخت و ساز شهری را با دقت درک کنند. مشارکت عمومی در برنامه ریزی شهری می تواند با بهبود هماهنگی برخی از کارهای آن، شکل گیری اثر هدایتی را برای برنامه ریزی شهری برای ایجاد شرایط بهتر ایجاد کند. از سوی دیگر، مشارکت عمومی در برنامه ریزی شهری می تواند به تبادل خوش خیم بین دولت و مردم دست یابد، به طور موثر مشکل جزیره اطلاعات را حل کند، اجتناب از تکراری شدن نقش به اشتراک گذاری منابع شهری را به طور کامل بازی کند (هو، ۲۰۱۷).

روش پژوهش

شهر بانه در منتهی الیه مرز ایران در همسایگی با عراق در ارتفاعات رشته کوه زاگرس در فاصله ۳۵ درجه و ۵۹ دقیقه عرض شمالی و ۴۵ درجه و ۵۳ دقیقه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ قرار دارد. ارتفاع شهرستان از سطح دریا ۱۵۵۰ متر است. این شهرستان از طرف شمال محدود است به خط الراس ارتفاعات بین شهرستان بانه، سقز، بوکان در آذربایجان غربی، از طرف شمال غرب به سردشت در آذربایجان غربی، از شرق به دهستان سرشیو میرده سقز، از جنوب به خط الراس ارتفاعات بین بانه و دره شلیر در کردستان عراق و از غرب به دهستان سیوهیل و آلان در کردستان عراق محدود می شود.

شکل ۱: نقشه موقعیت جغرافیایی محدوده مطالعاتی

بر اساس نتایج سرشماری سال ۱۳۹۵ این شهر با جمعیت ۲۱۸ ۱۱۰ بعد از شهرهای سنندج، سقز و مریوان چهارمین شهر بزرگ استان کردستان محسوب و ۱۲۹ امین شهر ایران است. از دهه هفتاد و با رونق گرفتن فعالیت‌های بازرگانی و تجاری خصوصا با احداث بازارچه مرزی سیران‌بند در سال ۱۳۷۳، بانه به عنوان انبار کالاهای وارداتی و صادراتی که بین دو کشور ایران و عراق صورت مرگرفت درآمد. در نتیجه جهت تسهیل در عملیات تجاری بازارچه و خرید و فروش کالاها، مجتمع‌های تجاری و پاساژهای متعددی غالبا در قسمت‌های غربی و شمال غربی شهر (عمدتا در جوار خیابان‌های شهدا، خیابان امام و بلوار شهرداری) دایر شدند. در نتیجه با جابجایی هسته تجاری شهر از قسمت‌های جنوبی (با جهت شرقی-غربی) به سمت غرب شهر تغییرات عمده‌ای در توسعه کالبدی و فضایی شهر انجام پذیرفت. با افزایش جمعیتی شهر بانه در اثر مهاجرت‌های وسیع روستاییان به شهر که بعد از خاتمه جنگ و شروع بازسازی‌های شهر با شدت بیشتری انجام پذیرفت و همچنین با گسترش بخش خدمات خاصه خدمات بازرگانی و خرید و فروش کالاهای قاچاق و مبادلات مرزی در شهر که از دهه هفتاد آغاز شده بود مجموعا منجر به توسعه افقی شهر و تغییر قانونی و غیرقانونی کاربری‌های شهری مصوب طرح‌های جامع و تفصیلی به کاربری‌های مسکونی گردید.

داده و روش کار

این تحقیق از نظر هدف کاربردی و از نظر نوع توصیفی است. جامعه آماری تحقیق شامل ساکنان شهر بانه با جمعیت حدود ۱۲۰ هزار نفر می‌باشد که با وارد کردن این تعداد در فرمول کوکران تعداد ۳۸۴ نفر به عنوان حجم نمونه انتخاب شدند و پرسشنامه در بین آنان توزیع گردید. جهت سنجش روایی پرسش نامه، از مصاحبه و استعلام نظرات اساتید راهنما و مشاور و کارشناسان طرح‌های منطقه‌ی مورد مطالعه و مشابه موضوع مورد مطالعه و اعمال اصلاحات احتمالی آنها، استفاده گردید. روش آلفای کرونباخ برای سنجش پایایی پرسشنامه مورد بررسی قرار گرفت. مقدار آلفای کرونباخ ۰/۷۴۱ به دست آمد و می‌توان نتیجه گرفت که پرسشنامه تحقیق از پایایی مناسبی برخوردار می‌باشد. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از ضریب همبستگی پیرسون در نرم افزار SPSS استفاده شد.

یافته‌ها

تعداد پاسخگویان مذکر (۵۰،۸) و مونث (۴۸،۲) است و ۰ نفر (۰) نیز بی پاسخ وجود دارد. بنابراین تعداد پاسخگویان مذکر بیشتر از پاسخگویان مونث می باشد. میانگین ۳۳،۴۷ نشان دهنده‌ی میانسال بودن پاسخگویان است. کوچکترین پاسخگو ۱۸ و بزرگترین پاسخگو ۸۰ سال سن داشته است. به هدف بررسی وضعیت مشارکت‌های مردمی در سطح شهروندان شهر بانه، در این بخش از تحقیق با بررسی تحقیقات پیشین و نظرات کارشناسان و اساتید محترم تعداد ۱۶ گویه به عنوان گویه‌های مناسب جهت ارزیابی مشارکت‌های مردمی شهر بانه در قالب پرسشنامه طراحی و در اختیار حجم نمونه تحقیق قرار گرفتند که نتایج آن به صورت آمار توصیفی در جدول (۱) آمده است. همان طور که در جدول مشاهده می‌شود، وضعیت مشارکت مردمی از نظر شهروندان در حد متوسط به پایینی می‌باشد. و از وضعیت قابل قبولی برخوردار نیست.

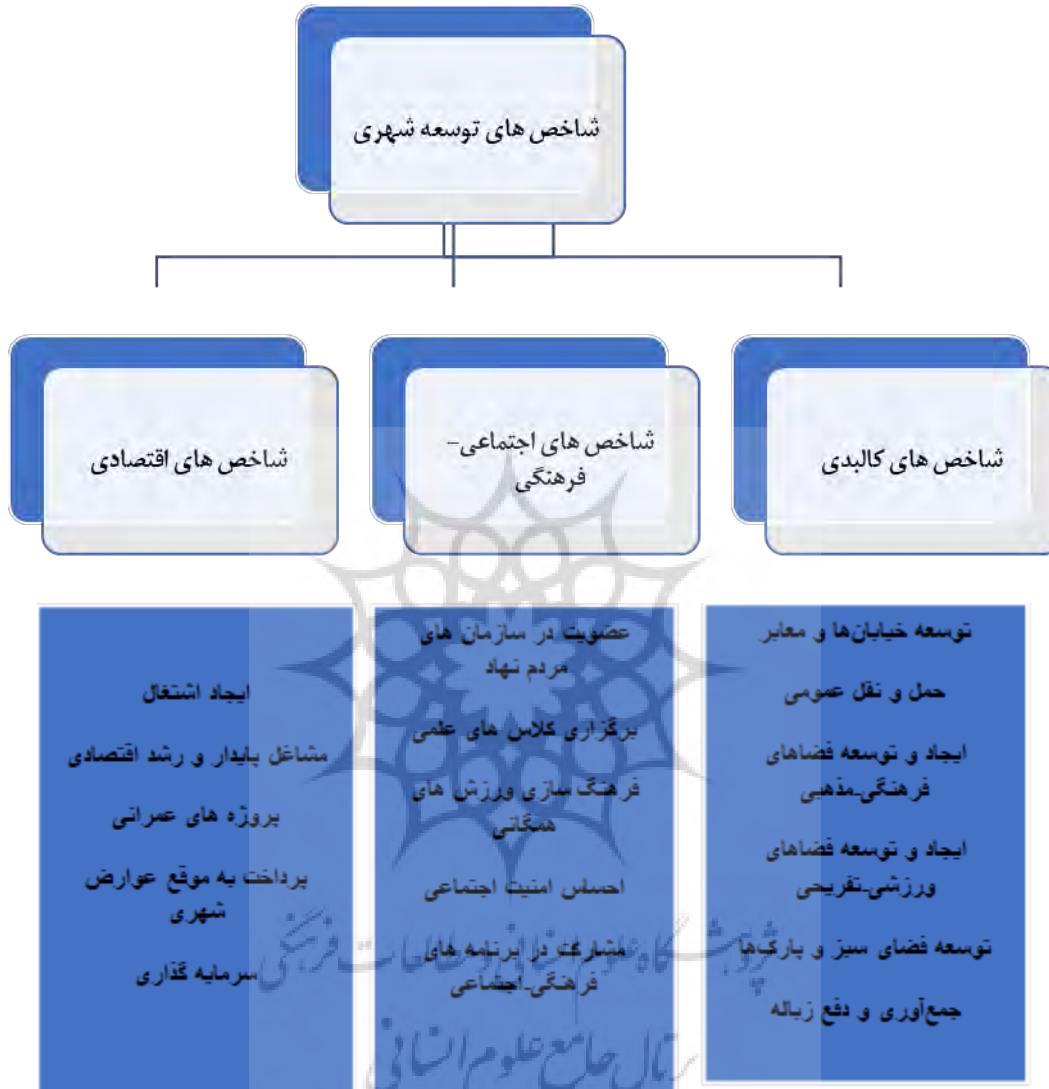
جدول: بررسی وضعیت مشارکت‌های مردمی در سطح شهروندان شهر بانه

سوالات پرسشنامه	خیلی زیاد		زیاد		تا حدودی		کم		خیلی کم	
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی
تا چه میزان به زندگی در محله خود علاقه دارید؟	۶	۱	۲	۱	۴	۱	۶	۱	۴۷	۱۵٪
مشکلات و معضلات منطقه سکونت خود آگاهی و شناخت دارید؟	۱	۱	۴	۱	۲	۸	۲	۲	۵	۲٪
در صورتی که موقعیت زندگی بهتری در خارج از محله برایتان محیا شود حاضر به ترک محله‌ای که هم اکنون در آن زندگی می‌کنید هستید؟	۶	۱	۱	۱	۵	۱	۴	۹	۶۰	۱۹٪
در پیشرفت امور محله تا چه میزان با همسایه‌ها تعامل و همکاری دارید؟	۳	۱	۱	۱	۴	۱	۷	۴	۶۶	۲۱٪
تا چه میزان در انجام برخی کارها با همسایگان خود مشورت می‌کنید؟	۲	۱	۶	۱	۴	۱	۱	۱	۱۱۳	۳۵٪
تا چه میزان تمایل دارید خریدهای روزانه را به صورت پیاده در محله خود انجام دهید؟	۲	۱	۸	۱	۱	۳	۷	۳	۶۹	۲۲٪
احساس مسئولیت شما در قبال امنیت محله چه میزان است؟	۳	۱	۱	۱	۲	۱	۶	۷	۲۲	۷٪
تا چه حد مسئولیت اصلی پاکیزه نگه داشتن محله بر عهده شهرداری است؟	۱	۱	۵	۱	۴	۱	۸	۷	۵۷	۱۸٪
تا چه حد حاضر هستید در صورتی آسفالت محله دچار مشکل باشد،	۱	۱	۵	۱	۳	۱	۹	۱۱	۵۹	۱۸٪

دوره ۵، شماره ۱، شماره پیاپی ۱۵، بهار ۱۴۰۳

										مسئولیت پیگیری آن را برعهده بگیرید؟
٪۶	۲۰	٪۲۷	۸ ۱	۳ ٪۴	۱ ۰۹	۲ ٪۱	۶ ۷	۱ ٪۳	۴ ۳	در محله خود تا چه حد در گروه‌ها و فعالیت‌های هنری شرکت می‌نمایید؟
٪۲۱	۶۷	٪۳۳	۱ ۰۵	۲ ٪۷	۸ ۷	۱ ٪۲	۳ ۸	۷ ٪	۲ ۳	آیا در باشگاه‌های ورزشی محلی پیرامون خود به صورت فعال عضویت دارید؟
٪۲۲	۷۰	٪۳۰	۹ ۵	۲ ٪۳	۷ ۴	۱ ٪۸	۵ ۸	۷ ٪	۲ ۳	در محله خود تا چه حد در گروه‌ها و کانون فرهنگی مساجد شرکت می‌نمایید؟
٪۱۵	۴۹	٪۲۶	۸ ۳	۳ ٪۵	۱ ۱۳	۱ ٪۵	۴ ۸	۸ ٪	۲ ۷	در مراسم مذهبی مسجد در محله خود تا چه میزان شرکت می‌کنید؟
٪۲۴	۷۶	٪۳۳	۱ ۰۶	۳ ٪۳	۱ ۰۷	۶ ٪	۲ ۰	۴ ٪	۱ ۱	تا چه میزان با انجمن اولیا مربیان برای انجام کارهای مدرسه در محله خود همکاری دارید؟
٪۷	۲۲	٪۲۱	۶ ۷	۴ ٪۰	۱ ۲۸	۲ ٪۰	۶ ۴	۱ ٪۲	۳ ۹	آیا حاضرید در کارهای گروهی که در محله انجام می‌شود شرکت نمائید؟
٪۸	۲۶	٪۲۰	۶ ۴	۴ ٪۶	۱ ۴۸	۱ ٪۸	۵ ۸	۸ ٪	۲ ۴	تا چه میزان با دیگر هم محله‌ای‌ها در مورد مشکلات محله صحبت کرده یا می‌کنید؟

به منظور بررسی توسعه شهری و ابعاد مختلف آن سه بعد اصلی توسعه شهری شامل ابعاد کالبدی، اجتماعی-فرهنگی و اقتصادی مورد بررسی قرار گرفته‌اند. به منظور بررسی دقیق تر هر کدام از شاخص‌های توسعه، گویه‌هایی برای شاخص‌های مذکور با توجه به بررسی منابع پیشین و نظرات کارشناسان در نمودار زیر ارائه شد.

شکل ۲: شاخص‌های توسعه شهری

همان‌طور که در نتایج نیز مشاهده می‌شود، ارزیابی شهروندان از سطح توسعه در شاخص‌های مورد بررسی در سطح قابل قبولی نمی‌باشد.

جدول ۲: وضعیت شاخص کالبدی توسعه شهری بانه

گویه‌ها	حداقل	حداکثر	میانگین	انحراف معیار
توسعه خیابان‌ها و معابر	۱	۵	۱/۶	۰/۸۸
حمل و نقل عمومی	۱	۵	۱/۷	۰/۹۱

دوره ۵، شماره ۱، شماره پیاپی ۱۵، بهار ۱۴۰۳

۰/۶۷	۱/۴	۵	۱	ایجاد و توسعه فضاهای فرهنگی-مذهبی
۰/۰۱	۱	۵	۱	ایجاد و توسعه فضاهای ورزشی-تفریحی
۰/۵۶	۱/۳	۵	۱	توسعه فضای سبز و پارک‌ها
۱/۱۴	۲/۷	۵	۱	جمع‌آوری و دفع زباله
۰/۸۳	۱/۶	۵	۱	شاخص کالبدی

جدول ۳: وضعیت شاخص اجتماعی-فرهنگی توسعه شهری بانه

انحراف معیار	میانگین	حداکثر	حداقل	گویه‌ها
۱/۷۳	۲/۱	۵	۱	عضویت در سازمان‌های مردم‌نهاد
۱/۴۱	۲/۱	۵	۱	برگزاری کلاس‌های علمی
۰/۹۹	۱/۹	۵	۱	فرهنگ‌سازی ورزش‌های همگانی
۱/۱۸	۲/۵	۵	۱	احساس امنیت اجتماعی
۰/۴۹	۱/۳	۵	۱	مشارکت در برنامه‌های فرهنگی-اجتماعی
۱/۰۴	۱/۹	۵	۱	شاخص اجتماعی-فرهنگی

جدول ۴: وضعیت شاخص اقتصادی توسعه شهری بانه

انحراف معیار	میانگین	حداکثر	حداقل	گویه‌ها
۰/۹۶	۱/۴	۵	۱	ایجاد اشتغال
۰/۶۳	۱/۲	۵	۱	مشاغل پایدار و رشد اقتصادی
۰/۹۷	۱/۷	۵	۱	پروژه‌های عمرانی
۰/۷۸	۱/۴	۵	۱	پرداخت به موقع عوارض شهری
۰/۸۸	۱/۳	۵	۱	سرمایه‌گذاری
۰/۸۱	۱/۴	۵	۱	شاخص اقتصادی

همانطور که در جداول بالا مشاهده می‌شود، میانگین رضایت و ارزیابی ساکنان شهر بانه از شاخص‌های مختلف توسعه شهری در سطح بسیاری پایینی قرار دارد. به طوریکه میانگین شاخص توسعه کالبدی ۱/۶، میانگین شاخص توسعه اجتماعی-فرهنگی ۱/۹ و میانگین شاخص توسعه اقتصادی ۱/۴ می‌باشد که کمتر از حد متوسط رضایت شهروندان قرار دارد.

جدول ۵: نتایج همبستگی پیرسون بین شاخص مشارکت مردمی و توسعه شهری

شاخص	زیرشاخص	ضریب همبستگی	سطح معنی داری
مشارکت مردمی و توسعه شهری	مشارکت و توسعه کالبدی	**۰/۴۷۱	۰/۰۰۴
	مشارکت و توسعه اجتماعی-فرهنگی	*۰/۳۹۹	۰/۰۲۸
	مشارکت و توسعه اقتصادی	*۰/۴۰۲	۰/۰۱۴
مشارکت و توسعه شهری		*۰/۳۹۲	۰/۰۲۲

* معنی داری در سطح خطای ۵ درصد ** معنی داری در سطح خطای ۱ درصد NS: غیر معنی دار

نتایج آزمون همبستگی پیرسون نشان می‌دهد که همبستگی معناداری بین دو شاخص تحقیق وجود دارد و می‌توان بیان داشت که رابطه بین مشارکت مردمی و توسعه شهری در ابعاد مختلف کالبدی، اجتماعی-فرهنگی و اقتصادی در سطح ۹۵ درصد معنادار می‌باشد.

نتیجه‌گیری

با هدف بررسی وضعیت مشارکت‌های مردمی در سطح شهروندان شهر بانه، پس از بررسی تحقیقات پیشین و نظرات کارشناسان و اساتید محترم تعداد ۱۶ گویه به عنوان گویه‌های مناسب جهت ارزیابی مشارکت‌های مردمی شهر بانه در قالب پرسشنامه طراحی و در اختیار حجم نمونه تحقیق قرار گرفتند که نتایج نشان داد وضعیت مشارکت مردمی از نظر شهروندان در حد متوسط به پایینی می‌باشد. و از وضعیت قابل قبولی برخوردار نیست.

همچنین به منظور بررسی ابعاد مختلف توسعه شهری در بانه، شاخص‌های اصلی توسعه شهری شامل سه شاخص کالبدی، اجتماعی-فرهنگی و اقتصادی و ۱۶ زیرشاخص مربوط به آنان به صورت پرسشنامه در اختیار حجم نمونه تحقیق در سطح شهروندان شهر بانه قرار گرفته است که نتایج ارزیابی شهروندان از سطح توسعه در هر کدام از شاخص‌های توسعه در جداول زیر ارائه شده است. همان‌طور که در نتایج نیز مشاهده می‌شود، ارزیابی شهروندان از سطح توسعه در شاخص-های مورد بررسی در سطح قابل قبولی نمی‌باشد. به منظور بررسی رابطه شاخص مشارکت و اثرات آن در توسعه شهری بانه از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شده است. نتایج آزمون همبستگی پیرسون نشان می‌دهد که همبستگی معناداری بین دو شاخص تحقیق وجود دارد و می‌توان بیان داشت که رابطه بین مشارکت مردمی و توسعه شهری در ابعاد مختلف کالبدی، اجتماعی-فرهنگی و اقتصادی در سطح ۹۵ درصد معنادار می‌باشد.

در توسعه همه جانبه، مشارکت تنها به رای دادن خلاصه نمی‌شود بلکه فراتر از آن، مشارکت باید شرایط گفتگوی آزاد و شرکت فعال در فعالیت‌های اجتماعی را برای عموم مردم فراهم سازد، از طرفی مشارکت نیازمند موقعیتی است که افراد بتوانند در تصمیم‌هایی که در سرنوشت آن‌ها موثر است تاثیرگذار باشد. مشارکت به طور عام موجب افزایش کارایی برنامه‌های توسعه می‌شود و کیفیت تصمیم‌گیریها را بالا می‌برد و دولت‌ها را تشویق می‌کند تا با قدرت و توان بیشتری به سازماندهی ساختارهای نامتمرکز بپردازند. دیدگاه مشارکت فعالانه مردم، کوشش می‌کند تا فرایند برنامه ریزی و اجرای موثر تغییرات قابل قبول را بهبود بخشد و از خطرات و تهدیدات احتمالی آنها بکاهد. اگر جریان مشارکت به نحو مطلوبی مورد توجه قرار گیرد موجب سازگاری بیشتر برنامه‌ها و سیاست‌های اتخاذ شده با شرایط اجتماعی می‌شود، بدین ترتیب بستر مناسبی برای ایجاد فضاهای فرهنگی و روانی برای اجرای سیاست‌های مختلف فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی

دوره ۵، شماره ۱، شماره پیاپی ۱۵، بهار ۱۴۰۳

بوجود می‌آید. همان‌طور که در نتایج تحقیق اشاره شده است. رابطه معناداری بین دو شاخص مشارکت مردمی و توسعه شهری و نیز زیرشاخص‌های توسعه از جمله کالید، اجتماعی-فرهنگی و اقتصادی وجود دارد.

با توجه به این که بیشتر طرح‌های توسعه شهری نیازمند مشارکت مادی و عملی شهروندان می‌باشد لازم است در این زمینه کارهای اساسی انجام گیرد. شهروندان باید از نتایج مثبت مشارکت خویش آگاه و مطلع شوند. آنها بایستی به‌طور مشخص پیامدهای مشارکت خویش را لمس کنند از این طریق اعتماد آنها جلب شده و علاقه به مشارکت تقویت می‌شود. به منظور مشارکت دادن بخش‌های مختلف جامعه در امر توسعه باید از تحلیل نهادی بهره‌مند شد؛ بدین صورت که باید با تجزیه و تحلیل روابط درونی نهادها و بخش‌های مختلف جامعه در راستای کارایی بیشتر آنها جهت تحقق توسعه شهری گام برداشت.

منابع و مأخذ

- اسدی، علی (۱۳۷۰)، مدیریت استراتژیک از دیدگاه اجتماعی، نشریه مدیریت دولتی، شماره ۱۴.
- پهلوان، چنگیز (۱۳۸۵)، درباره توسعه فرهنگی، در مجموعه مقالات توسعه فرهنگی، تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان چاپ و انتشارات.
- تقوایی، مسعود، تحلیل بر سنجش عوامل موثر بر مشارکت شهروندان در مدیریت شهری (مطالعه مورد منطقه ۴ تبریز)، مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، ۱۳۸۸، سال اول، شماره دوم، صص ۳۶-۱۹.
- حناچی، سیمین، مرادی مسیحی، و آراز (۱۳۸۰)، شهرسازی مشارکتی، مرکز مطالعات شهرسازی و معماری ایران.
- حسینی، سیدهدادی، قدرتی، حسین، جوادیان، سیدحمید، تحلیلی بر جایگاه مشارکت شهروندان در توسعه پایدار شهری (مطالعه موردی شهر سبزوار)، چهارمین کنفرانس برنامه ریزی و مدیریت شهریه مشهد، اردیبهشت ۱۳۹۱.
- خانی، فضیله، جایگاه و نقش زنان در فرایند توسعه روستایی، مطالعه موردی استان گیلان، رساله دکتری، دانشگاه تربیت مدرس، ۱۳۷۵.
- خاکی، غلامرضا (۱۳۸۲). روش تحقیق با رویکردی به پایان نامه نویسی. اول. تهران: انتشارات بازتاب.
- رجبی، آزیتا، شیوه‌های مشارکت شهروندی در فرآیندهای توسعه شهری، فصلنامه جغرافیایی آمایش محیط، ۱۳۹۰، شماره ۱۲، صص ۱۱۶-۱۰۱.
- رستمی، کاظم، بررسی نقش مشارکت مردمی در توسعه روستایی با تأکید بر مشارکت سنتی و جدید، مطالعه موردی: شهرستان لردگان، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس، ۱۳۸۳.
- رضایی قادری، خدیجه، بررسی راههای جلب مشارکت اقتصادی اجتماعی زنان روستایی با تأکید بر نهادهای سنتی، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه الزهراء، ۱۳۸۳.
- رضایی، عبدالعلی (۱۳۷۵)، مشارکت اجتماعی، هدف یا ابزار توسعه، ماهنامه اطلاعات سیاسی و اقتصادی، شماره ۱۰۹، تهران: مؤسسه اطلاعات.
- رهنما، محمدرحیم، پارادایم بهبود مدیریت شهری (با تکیه بر شریک‌ها)، تحقیقات جغرافیایی تابستان، ۱۳۸۰، شماره ۶۱ صص ۷۱-۶۲.
- رهنما، مجید (۱۳۷۷)، مشارکت در نگاهی نو به مفاهیم توسعه، نشر مرکز.
- دانایی فر، حسین، الوانی، سیدمهدی و عادل آذر (۱۳۸۷). روش‌شناسی پژوهش کمی در مدیریت و رویکرد جامع، تهران، انتشارات صفار اشراقی.

- دانشمند، فتانه، نظریان، اصغر (۱۳۸۹). تقویت روحیه شهروندی در مدیریت کلان شهرها، فصلنامه جغرافیایی آمایش، دانشگاه آزاد اسلامی واحد ملایر، سال سوم، شماره ۸.
- دواس، دی.ای (۱۳۸۳)، پیمایش در علوم اجتماعی، ترجمه هوشنگ نایی، تهران: نشر نی، چاپ پنجم .
- سپهری، حسین (۱۳۷۴)، پیشنهاد و موانع مشارکت (عوامل زمینه ساز) فصلنامه فرهنگ مشارکت، معاونت مشارکت مردمی مدارس غیر انتفاعی وزارت آموزش و پرورش، شماره ۵.
- سرمد، زهره، بازرگان، عباس و الهه حجازی (۱۳۸۳). روش های تحقیق در علوم رفتاری . چاپ نهم . تهران: انتشارات آگاه.
- سیف زاده، حسن، (۱۳۷۷)، نظریه های مختلف درباره راههای گوناگون نوسازی و دگرگونیهای سیاسی، انتشارات قومس، تهران
- شادی طلب، ژاله، مشارکت زنان روستایی در تامین و تجهیز منابع، نامه علوم اجتماعی، ۱۳۸۱، شماره ۱۴.
- شاکری، هادی، نقش مشارکت مردمی در توسعه روستایی با تأکید بر جایگاه جوانان از نظر دولت و مردم در شهرستان بابلسر، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران، ۱۳۸۱.
- فرهادی، محمدعلی (۱۳۸۵)، بررسی عوامل بر مشارکت اجتماعی: مورد دانشجویان دانشگاه تهران، پایان نامه کارشناسی ارشد جامعه شناسی، علامه طباطبایی.
- قلی پور، سیاوش، کامبیز، مصطفی پورفلاحی گیلان، روح الله، احمدزاده، مریم (۱۳۹۱)، بررسی مشارکت شهروندان در امور شهری، مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهر تهران.
- علی بیگی، جواد، بررسی نقش مشارکت مردمی در فرآیند توسعه روستایی مطالعه موردی: شهرستان شیروان چرداول، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران، ۱۳۸۶.
- غفاری، غلامرضا (۱۳۹۰)، مشارکت های مردمی و امور شهری (بررسی موانع، مشکلات و راهکارهای توسعه مشارکت های مردمی)، انتشارات جامعه و فرهنگ.
- غفاری، غلامرضا و محسن نیازی (۱۳۸۶)، جامعه شناسی مشارکت، تهران: نشر نی.
- غلامعلی پور، بصیری، بررسی نقش مشارکت شهروندان در مدیریت شهری با تأکید بر طرح مدیریت محله ای (مطالعه موردی محله قلهک ناحیه ۵ منطقه ۳ شهرداری تهران)، پایان نامه کارشناسی ارشد شهرسازی. تهران. اولین همایش شهروندی و مدیریت محله ای حقوق و تکالیف.
- محسنی تبریزی، علیرضا، آقامحسنی، مریم، بررسی نقش سرمایه اجتماعی در توسعه شهری، مجله مدیریت شهری، ۱۳۸۹، شماره ۲۶: ۱۶۲-۱۴۷.
- مرکز مطالعات برنامه ریزی شهری، الگوی مشارکت شهروندان در اداره امور شهرها، فصلنامه مدیریت شهری، ۱۳۸۰، شماره ۵۰، صص ۱-۱۰۳.
- هاروی، دوید (۱۳۸۶)، عدالت اجتماعی و شهر، ترجمه حائریف منادی زاده، انتشارات شرکت پردازش برنامه ریزی شهری.
- یزدان پناه، لیلا (۱۳۸۲)، بررسی عوامل موثر بر مشارکت اجتماعی شهروندان ۱۸ سال به بالای مناطق ۲۲ گانه شهر تهران، پایاننامه دکتری، دانشگاه علامه طباطبائی دانشکده علوم اجتماعی.

Turner.B.S. (1990). outline of a theory of citizenship. in B. S Turner and P. Hamilton, ed., citizenship critical concepts, London: rout ledge.

دوره ۵، شماره ۱، شماره پیاپی ۱۵، بهار ۱۴۰۳

Kong, L. (2007). "Cultural Icons and Urban Development in Asia: Economic Imperative, National Identity, and Global City Status," *Political Geography*, Vol. 26, pp 383-404. www.sciencedirect.com.

Parker Robert nash. (1983) measuring social participation" *American sociological review*. Vol . 84 701-719.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی